NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Bydgoszczy

LBY.411.004.02.2018

Robert Marcińczyk
Prezes Zarządu
CHEMWIK Sp. z o.o.
ul. Toruńska 324a
85-001 Bydgoszcz

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

zmienione zgodnie z treścią uchwały nr KPK-KPO.443.173.2019
Komisji Rozstrzygającej z dnia 2 grudnia 2019 r.

I/18/004/LBY – Emisja substancji szkodliwych, w tym TNT i DNT z działalności Zakładów Chemicznych NITRO-CHEM S.A. i jej wpływ na wybrane elementy środowiska naturalnego

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Bydgoszczy
ul. Wały Jagiellońskie 12, 85-950 Bydgoszcz
T +48 52 567 58 00, F +48 52 567 58 60
lby@nik.gov.pl

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	CHEMWIK Sp. z o.o.[1], ul. Toruńska 324a, 85-001 Bydgoszcz
Kierownik jednostki kontrolowanej	Robert Marcińczyk – Prezes Zarządu
Zakres przedmiotowy kontroli	1. Działania CHEMWIK mające na celu identyfikację zanieczyszczeń substancjami szkodliwymi, w tym TNT i DNT oraz zapobiegające przedostawaniu się tych substancji do środowiska. 2. Analiza obecności substancji szkodliwych, w tym TNT i DNT w ściekach oczyszczonych przez Chemwik.
Okres objęty kontrolą	Od 1 stycznia 2015 r. do zakończenia czynności kontrolnych, z uwzględnieniem okresu wcześniejszego, jeśli zdarzenia mające wówczas miejsce miały wpływ na zjawiska będące przedmiotem kontroli lub były ich konsekwencją.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	art. 2 ust. 3 pkt 4 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli[2]
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Bydgoszczy
Kontrolerzy	1. Marta Ostrowska, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LBY/28/2019 z 23 stycznia 2019 r. 2. Michał Trempała, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LBY/29/2019 z 23 stycznia 2019 r. i nr LBY/99/2019 z 8 lipca 2019 r.

(akta kontroli str. 4-5, 2048)

II. Ocena ogólna[3] kontrolowanej działalności

W okresie objętym kontrolą Spółka zgodnie z zawartymi umowami odbierała ścieki m.in. ze zlewni przemysłowej dawnych Zakładów Chemicznych Zachem[4] i odprowadzała je do Wisły nie notując przekroczeń wartości zanieczyszczeń wynikających z posiadanego pozwolenia wodnoprawnego. Działalność gospodarczą m.in. w zakresie zbiorowego odprowadzania ścieków Spółka wykonywała jednak bez zezwolenia wymaganego art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków[5], nie wykonując przy tym innych obowiązków wskazanych w tej ustawie.

Spółka wywiązywała się z obowiązków wynikających z umowy na dostawę wody i odbiór ścieków zawartej z Zakładami Chemicznymi NITRO-CHEM S.A.[6], realizując

[1] Dalej: „Chemwik" lub „Spółka".
[2] Dz. U. z 2019 r. poz. 489, dalej: „ustawa o NIK".
[3] Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.
[4] Dalej: „Z.Ch. Zachem".
[5] Dz. U. z 2018 r. poz. 1152, ze zm., dalej „ustawa o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków".
[6] Dalej: „Nitro-Chem".

usługi nieprzerwanie oraz utrzymując sieci wodociągowe i kanalizacyjne w odpowiednim stanie technicznym.

Chemwik ustalił dla swoich kontrahentów parametry jakości odbieranych ścieków odpowiadające w większości wartościom właściwym dla ścieków oczyszczonych i odprowadzanych bezpośrednio do środowiska, a nie do urządzeń kanalizacyjnych, a tym samym zrównał je z wartościami obowiązującymi samą Oczyszczalnię. W ten sposób mobilizowano dostawców ścieków do realizacji inwestycji mających na celu poprawę ich jakości już u źródła.

Chemwik prowadził działania mające na celu ustalenie stanu zanieczyszczenia środowiska. Na zlecenie Spółki przeprowadzono badania wód podziemnych na obszarze dawnych Z.Ch. Zachem, w wyniku których stwierdzono zanieczyszczenie nitrozwiązkami. Badania te nie umożliwiły ustalenia czasu i miejsca powstania tych zanieczyszczeń, niemniej Spółka zleciła przeprowadzenie analiz w tym zakresie[7].

W 2017 i 2018 r. Spółka przeprowadziła badania ekotoksyczności i biodegradowalności ścieków przemysłowych. W ich wyniku stwierdzono m.in. wyższą ekotoksyczność mieszaniny ścieków przemysłowych w porównaniu ze ściekami odprowadzanymi przez Nitro-Chem.

Wykonane na zlecenie NIK analizy jakości ścieków odprowadzanych z Oczyszczalni Ścieków „Kapuściska"[8] do Wisły nie wykazały obecności nitrozwiązków w wodach rzeki powyżej poziomu oznaczalności stosowanej metody, co pozwala uznać, że w środowisku wodnym te (ewentualne) ilości nie wywoływały negatywnych skutków. Zważywszy jednak na stosowaną w OSK technologię oczyszczania ścieków przemysłowych, w tym brak efektywnego rozkładu nitrozwiązków, ich pojawianie się w wyższych stężeniach nie zostało wykluczone, szczególnie w okresie słabego nasłonecznienia (jesienno-zimowym). W przypadkach awaryjnych w Nitro-Chem mogących powodować zrzut ścieków bardziej obciążonych zanieczyszczeniami, może to skutkować odprowadzaniem toksycznych ścieków do Wisły.

Analiza jakości ścieków dopływających do Centralnego Zbiornika Uśredniającego[9] w Oczyszczalni wykazała obecność substancji, które mogą zaburzać procesy biologicznego oczyszczania ścieków w OSK bardziej niż ścieki odprowadzane przez Nitro-Chem[10].

---

[7] […Pouczenie: Zgodnie z art. 8 ust. 5 ustawy o z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz. U. z 2019 r. poz. 1429) Najwyższa Izba Kontroli informuje, że na podstawie art. 5 ust. 2 ustawy o dostępie do informacji publicznej w zw. z art. 11 ust. 4 ustawy z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (Dz. U. z 2019 r. poz. 1010, ze zm.) jawność wystąpienia pokontrolnego nr LBY.411.004.02.2018 została wyłączona w zakresie, w jakim jego treść dotyczy tajemnicy przedsiębiorstwa Chemwik Sp. z o.o. Wyłączenia jawności dokonano w interesie przedsiębiorcy. Dalej: „tajemnica przedsiębiorstwa".]

[8] Dalej: „Oczyszczalnia" lub „OSK".

[9] Dalej: „CZU".

[10] Tj. substancji czynnych w środkach ochrony roślin (głównie herbicydów), izocyjanianów, uniepalniaczy.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny cząstkowe[11] kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Działania Chemwik mające na celu identyfikację zanieczyszczeń substancjami szkodliwymi, w tym TNT[12] i DNT[13] oraz zapobiegające przedostawaniu się tych substancji do środowiska.

Opis stanu faktycznego

Spółka została założona 13 sierpnia 2014 r. w celu prowadzenia działalności gospodarczej, w szczególności polegającej na realizowaniu oraz koordynowaniu zadań w zakresie gospodarki wodno-ściekowej na rzecz podmiotów prowadzących działalność gospodarczą na obszarze jej działania. Podstawowym przedmiotem działalności Spółki było odprowadzanie i oczyszczanie ścieków, a także pobór, uzdatnianie i dostarczanie wody. Spółkę założyły Miejskie Wodociągi i Kanalizacja w Bydgoszczy Sp. z o.o.[14] obejmując 49 udziałów oraz Bydgoski Park Przemysłowo-Technologiczny Sp. z o.o., który objął jeden udział[15]. W umowie wskazano, że zgodnie z intencją stron, prowadzona działalność gospodarcza nie będzie działalnością w zakresie zbiorowego zaopatrzenia w wodę lub zbiorowego odprowadzania ścieków i oczyszczania ścieków w rozumieniu ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków.

(akta kontroli str. 3-19)

Przed przejęciem przez Chemwik Oczyszczalni Ścieków „Kapuściska"[16] zarządzała nią Spółka Wodna „Kapuściska" w Bydgoszczy[17]. Decyzją Prezydenta Miasta Bydgoszczy z 10 marca 2015 r. Chemwik został włączony do SWK jako członek. Chemwik nabył 20 marca 2015 r. od Infrastruktury Kapuściska S.A. w upadłości likwidacyjnej majątek stanowiący infrastrukturę wodno-kanalizacyjną, w skład której wchodziły m.in. sieci wodno-kanalizacyjne z ujęciami wody pitnej W-1 oraz wody W-4 do celów technologicznych, o łącznej długości ok 101 km, a następnie 28 kwietnia 2015 r. przedsiębiorstwo SWK w rozumieniu art. 55^1 Kodeksu cywilnego[18].

(akta kontroli str. 1939-1940)

Projektant OSK[19] opracował w sierpniu 1997 r. ocenę oddziaływania oczyszczalni na środowisko. Wskazał m.in., że działające na obszarze zlewni Zakłady Chemiczne Organika-Zachem używały do produkcji pianek poliuretanowych, epichlorohydryny, barwników, dwuizocyjanianu toluenu, poliestrów, granulatów PCW czy kwasu solnego m.in. toluenu, nitrozy, kwasu adypinowego, polichlorku winylu, ortodwuchlorobenzenu i ftalanów. Nitro-Chem używał do produkcji organicznych

---

[11] Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.
[12] Tj. trinitrotoluen. Organiczny związek chemiczny z grupy nitrozwiązków, stosowany jako kruszący materiał wybuchowy.
[13] Tj. dinitrotoluen. Organiczny związek chemiczny z grupy nitrozwiązków, stosowany jako kruszący materiał wybuchowy.
[14] Dalej: „MWiK".
[15] Według KRS z 3 czerwca 2019 r. MWiK był właścicielem 99,97% udziałów w Spółce (https://ekrs.ms.gov.pl).
[16] Dalej: „Oczyszczalnia" lub „OSK".
[17] Dalej: „SWK".
[18] Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz. z 2019 r. poz. 1145).
[19] Zespół autorski PROEKO Sp. z o.o. Dalej: „Proeko". Do opracowania sporządzono Aneks w grudniu 1997 r.

nitrozwiązków toluenu i nitrozy. Pozostałe spółki działające na tym terenie prowadziły produkcję o zróżnicowanym charakterze, m.in. pianki poliuretanowej, styropianu, aparatury chemicznej i bejc. W dokumencie wskazano, że pojawiające się w ściekach w normalnych stężeniach związki organiczne, w tym nitrozwiązki, nie zaburzały biologicznego oczyszczania ścieków. Propozycja oczyszczania ścieków odprowadzanych z Z.Ch. Zachem, Nitro-Chem i innych spółek zlewni, oparta na oczyszczaniu biologicznym po ich neutralizacji w Centralnej Stacji Neutralizacji[20] oraz zmieszaniu tych ścieków ze ściekami komunalnymi[21], została pozytywnie oceniona m.in. przez MWiK.

W dokumencie opisano także dawny CZU, na obszarze którego wybudowano OSK[22] oraz przyjęto, że osady zdeponowane na dnie CZU mogły stanowić zagrożenie dla środowiska, jednak badania wód gruntowych pobranych z siatki piezometrów zlokalizowanych wokół zbiornika i wód drenażowych Laboratorium Działu Analiz Środowiska nie potwierdziły zanieczyszczenia. W ww. dokumencie założono, że część osadów ściekowych pochodzących z produkcji Z.Ch. Zachem będzie przetłaczana z CZU w górę skarpy do Izolowanego Składowiska Odpadów[23] położonego na terenie Z.Ch. Zachem. Szacunki ujęte w opracowaniu Proeko wskazywały, że na koniec 1996 r. ilość osadów w CZU wynosiła 44,6 tys. ton, a w ISO 32,3 tys. ton. Badania osadu wykazały obecność związków charakterystycznych dla produkcji prowadzonej w rejonie Z.Ch. Zachem od 1975 r., tj. m.in. siarczanów, chlorków, amin, fenoli i nitrozwiązków. W dokumencie podano także, że ścieki odpływające z ówczesnego CZU nie miały istotnego wpływu na stan wody w Wiśle z uwagi na ich nieznaczną ilość w porównaniu z wodami rzeki. Wartości średnie zanieczyszczeń w ściekach odprowadzanych do Wisły w okresie przed budową oczyszczalni wynosiły dla m.in. Biologicznego Pięciodniowego Zapotrzebowania na Tlen (BZT_5) – 62 gO_2/m^3, dla Chemicznego Zapotrzebowanie na Tlen (ChZT) – 212 gO_2/m^3 i dla azotu ogólnego 30 g/m^3. Projektowany proces oczyszczania ścieków (m.in. wymieszanie strumieni ścieków komunalnych i przemysłowych) miał zapewnić wysoki stopień oczyszczania, w tym w zakresie azotu i fosforu. W ww. dokumencie zaznaczono także, że Z. Ch. Zachem nie posiadał pozwolenia wodnoprawnego na odprowadzanie ścieków z terenu CZU, gdyż Urząd Wojewódzki odmawiał wydania tego pozwolenia ze względu na niewystarczające podczyszczanie ścieków[24].

(akta kontroli str. 20-107)

W lipcu 1997 r. powstała „Koncepcja programowo-przestrzenna dla Oczyszczalni"[25]. W zakresie procesu technologicznego oczyszczania ścieków przemysłowych założono ich uśrednianie z jednoczesnym grawitacyjnym oddzieleniem części zanieczyszczeń, a następnie biologiczne oczyszczanie i końcową sedymentację w osadniku wtórnym. Wskazano, że najbardziej obciążone ścieki pochodzące ze zlewni Z.Ch. Zachem będą kierowane do nowo wybudowanej CSN (będącej

[20] Dalej" „CSN".

[21] Założeniem było, aby Oczyszczalnia przyjmowała ścieki komunalne z Bydgoszczy i Solca Kujawskiego oraz ścieki przemysłowe z Z.Ch. Zachem.

[22] Kubatura całkowita tego obiektu wynosiła w tym okresie 260 tys. m3, a jego obszar był wielkości 7 ha.

[23] Dalej: „ISO". Zgodnie z informacjami zwartymi w ocenie oddziaływania na środowisko projektowanej oczyszczani, powierzchnia ISO wynosiła ponad 5 ha, teren był zabezpieczony folią PCV i drenażem ochronnym, folia była przykryta ok. 0,8 m warstwą piasku, na którym położono drenaż technologiczny, z którego odciek zawracano do CZU Zachem.

[24] Wybudowanie CSN i biologicznej oczyszczalni ścieków wspólnej ze ściekami komunalnymi miało umożliwić uzyskanie tego pozwolenia.

[25] Dokument opracowany przez Konsorcjum Mostostal-Export Warszawa – Biuro Projektów Biprowod Warszawa na zlecenie SWK.

ówcześnie w fazie rozruchu), ponieważ oczyszczanie mieszaniny ścieków komunalnych i przemysłowych metodą osadu czynnego nie zapewni koniecznego stopnia redukcji związków azotu. Jednocześnie w ww. dokumencie nie stwierdzono negatywnego wpływu ścieków Z.Ch. Zachem na usuwanie zawiesin i zanieczyszczeń organicznych oraz obraz makroskopowy.

(akta kontroli str. 108-132)

Budowę OSK rozpoczęto w 1998 r., a końcowy odbiór obiektów Oczyszczalni miał miejsce we wrześniu 2001 r. Z Instrukcji eksploatacji[26] wynikało, że OSK jest oczyszczalnią mechaniczno-biologiczną zaprojektowaną dla potrzeb oczyszczania ścieków komunalnych z Bydgoszczy i Solca Kujawskiego oraz ścieków przemysłowych z Z.Ch. Zachem i Nitro-Chem. Prezes Zarządu wyjaśnił, że obecnie ścieki pochodzące z miasta Bydgoszczy, z gminy Solec Kujawski i ze spółki Stomil S.A. stanowią ponad 90% ścieków przyjmowanych przez OSK. Pozostałe ścieki pochodzą ze zlewni zlikwidowanych Z.Ch. Zachem.

(akta kontroli str. 744-752, 1907)

W OSK funkcjonowały dwa ciągi technologiczne oczyszczania ścieków – komunalny i przemysłowy. Na pierwszy trafiały ścieki z Bydgoszczy, w tym dowożone wozami asenizacyjnymi do punktu zlewnego, z Solca Kujawskiego oraz ścieki własne z terenu oczyszczalni. Na drugi – przemysłowy – były odprowadzane ścieki przemysłowe pochodzące od przedsiębiorców funkcjonujących na terenie byłych Z. Ch. Zachem, w tym przez Nitro-Chem. W Instrukcji eksploatacji OSK wskazano, że oczyszczanie ścieków przemysłowych może odbywać się w kilku wariantach, w tym oddzielne ich oczyszczanie biologiczne (jednostopniowe, w bioreaktorze przemysłowym), bądź łącznie ze ściekami komunalnymi (dwustopniowe, w bioreaktorach komunalnych). W Instrukcji wskazano, że najkorzystniejszym z punktu widzenia bezpieczeństwa biologicznego oczyszczania ścieków oraz kosztów eksploatacji jest wariant jednostopniowy. Niemniej jako zalecany wskazano wariant dwustopniowy (równomierne skierowanie do bioreaktorów komunalnych części strumienia ścieków przemysłowych, po ich wstępnym podczyszczeniu w bioreaktorze przemysłowym), który pozwala na osiągnięcie najlepszego efektu końcowego – najwyższego stopnia oczyszczenia ścieków odpływających z OSK.

(akta kontroli str. 133-150, 156-158, 1600)

OSK została w latach 2012-2015 zmodernizowana[27], jednak technologia oczyszczania ścieków przemysłowych nie uległa zmianie od początku funkcjonowania oczyszczalni, tj. od 2001 r. Przede wszystkim, w odniesieniu do projektowanych inwestycji nie dokonano rozbudowy bioreaktora przemysłowego, w wyniku której miało nastąpić podwojenie jego pojemności. Nie zamontowano także mieszadeł wydzielenia zbiornika osadu nadmiernego, nie wybudowano stacji dozowania wraz ze zbiornikami na chemię wspomagającą procesy oczyszczania ścieków. Kierownik eksploatacji podał, że w celu usprawnienia procesu oczyszczania ścieków przemysłowych, a także zrealizowania planu polegającego na skierowaniu tych ścieków na ciąg komunalny, „rozpoczęto działania mające na celu zmotywowanie dostawców ścieków z terenów dawnych zakładów ZACHEM do

[26] Instrukcję opracowało we wrześniu 2001 r. Biuro Projektów Gospodarki Wodnej i Ściekowej „BIPROWOD-WARSZAWA" Sp. z o.o.

[27] Decyzją z 28 lipca 2015 r. nr PINB.521.135.2015.PK Powiatowy Inspektor Nadzoru Budowlanego dla Miasta Bydgoszczy udzielił pozwolenia na użytkowanie zmodernizowanej OSK polegającej na budowie, rozbudowie i przebudowie obiektów na nieruchomości przy ul. Toruńskiej i na ul. Wypaleniska w Bydgoszczy.

podczyszczania i ustabilizowania strumieni w taki sposób, aby nie wprowadzały zakłóceń w procesie biologicznego oczyszczania na ciągach komunalnych".

(akta kontroli str. 700-721, 731-735, 1601-1622)

Proces oczyszczania ścieków przemysłowych w OSK polegał na ich uśrednieniu z jednoczesnym grawitacyjnym oddzieleniem części zanieczyszczeń w CZU, a następnie ich biologicznym oczyszczaniu w komorze osadu czynnego bioreaktora i końcowej sedymentacji w osadniku wtórnym. Oczyszczone w ten sposób ścieki przemysłowe trafiały do kanału zrzutowego, w którym mieszane były ze ściekami komunalnymi i odprowadzane do Wisły. Instalacja pozwalała także na skierowanie ścieków przemysłowych na ciąg komunalny (do bioreaktorów biologicznych).

(akta kontroli str. 133-183, 1600, 1880-1883,1896-1906)

Prezes Zarządu wyjaśnił, że w zakresie oczyszczania ścieków odprowadzanych przez Nitro-Chem, z uwagi na ich charakterystykę (brak podatności na procesy biologicznego oczyszczania lub toksyczność), w reaktorze przemysłowym nie zachodzą procesy biologiczne w sposób wynikający z założeń projektowych, a jedynie redukcja poszczególnych zanieczyszczeń, głównie w wyniku procesów fizyko-chemicznych. Dodał, że w związku z tym Chemwik dokonuje dużo większej redukcji zanieczyszczeń odprowadzanych do OSK ścieków komunalnych, tak by zapewnić ściekom Nitro-Chem stosowny bufor, który umożliwia (po ich zmieszaniu) wprowadzanie ich do Wisły. Prezes Zarządu wyjaśnił także, że ścieki Nitro-Chem w praktyce nigdy nie były kierowane na ciąg komunalny. Byłoby to niedopuszczalne z uwagi na uwarunkowania technologiczne (osad czynny w bioreaktorze komunalnym, który należy chronić, aby umożliwić oczyszczanie ścieków komunalnych).

(akta kontroli str. 1698-1719)

W styczniu 2017 r. i maju 2018 r. pracownicy Wydziału Instalacji Budowlanych, Hydrotechniki i Inżynierii Środowiska Politechniki Warszawskiej[28] przeprowadzili analizy ekotoksyczności[29] próbek przemysłowych ścieków zbiorczych odprowadzanych do OSK i strumienia ścieków Nitro-Chem. W wyniku badań z 2017 r. w odniesieniu do ścieków zbiorczych i strumienia ścieków Nitro-Chem ustalono, że wykazują one znaczną toksyczność w stosunku do mikroorganizmów osadu czynnego, co może powodować problemy w eksploatacji biologicznej oczyszczalni i obniżenie efektywności oczyszczania ścieków, a także są silnie toksyczne dla glonów. W przypadku próbki strumienia ścieków Nitro-Chem oceniono, że są one także silnie toksyczne dla bakterii. W badaniach z 2018 r. wskazano niższą toksyczność ścieków w porównaniu z analizą z 2017 r., a także niższą toksyczność ścieków Nitro-Chemu w porównaniu ze ściekami zbiorczymi.

(akta kontroli str. 413-462)

W maju i grudniu 2018 r. na zlecenie Chemwik naukowcy z WIBHiIŚ PW wykonali badania biodegradacji ścieków przemysłowych metodą respirometrii manometrycznej zgodnie z procedurą OECD 301F. Badaniom poddano 20 pobranych i dostarczonych przez Chemwik próbek strumieni ścieków odprowadzanych przez 13 zakładów produkcyjnych, w tym Nitro-chem, do OSK oraz strumień zmieszanych ścieków przemysłowych. W wyniku badań stwierdzono, że podatność ścieków na biodegradację jest zróżnicowana. W przypadku ścieków

[28] Dalej: „WIBHiIŚ PW".

[29] Badania przy zastosowaniu testów enzymatycznych z *Vibrio fischeri* i z mikroorganizmami osadu czynnego, testu wzrostowego z *Raphidocelis subcapitata* oraz testu immobilizacji z *Daphnia magna*.

z siedmiu próbek stwierdzono, że nie wykazały one znacznej podatności na biodegradację[30]. W przypadku Nitro-Chem dokonano analizy trzech prób – dwie pobrane w studni S1, wykazały niską biodegradowalność – na poziomie 10% i 35%, jedna, pobrana w studni S5 wykazała znaczną biodegradowalność – na poziomie 90%[31]. Zalecono, aby ścieki przemysłowe były uśredniane w zbiornikach wyrównawczych na terenie zakładu co najmniej dobę. Zaznaczono, że zmienny skład chemiczny ścieków przemysłowych zakłóca metabolizm mikroorganizmów i procesy ich adaptacji do rozkładu zanieczyszczeń. Nierównomierny dopływ ścieków rzutuje na spadek zawartości osadu czynnego w komorach napowietrzania i na pogorszenie jego struktury. Wskazano także m.in., że efekt oczyszczania ścieków bytowo-gospodarczych i przemysłowych można zwiększyć poprzez zastosowanie zbiornika wyrównawczego w oczyszczalni miejskiej. Autorzy stwierdzili, że zakłady produkcyjne powinny u źródła wyeliminować związki toksyczne ze ścieków, gdyż zakłócają one procesy biochemiczne mikroorganizmów. W odniesieniu do oceny zbiorczych ścieków przemysłowych stwierdzono ich niewielką podatność na biodegradację, sięgającą 52%, jednak po 28 dniach testu ścieki wykazały 64% podatności, co doprowadziło do wniosku, iż ścieki mogą być znacznie biodegradowalne przy zastosowaniu zaadaptowanego zaszczepienia. Wyniki wskazywały na możliwość dodatkowego zużycia tlenu przez ścieki w biologicznej oczyszczalni, do której są odprowadzane.

(akta kontroli str. 267-412)

W odniesieniu do wniosków płynących z ww. badań ekotoksyczności ścieków, Prezes Zarządu wyjaśnił, że przedstawiają one stan chwilowy i nie mogą stanowić punktu odniesienia. Kolejnych badań, w tym sprawdzających lub porównawczych, nie zrealizowano.

(akta kontroli str. 738-741)

Decyzją z 23 grudnia 2010 r. Marszałek Województwa Kujawsko-Pomorskiego udzielił SWK pozwolenia wodnoprawnego[32] na odprowadzanie oczyszczonych ścieków z OSK do Wisły (w km 771, poprzez rów otwarty) w ilości średniodobowo: komunalnych 43 000 m^3, przemysłowych 9 750 m^3 (maksymalnie odpowiednio 72 000m^3 i 20 000 m^3). Pozwolenie udzielono na czas określony, dwuetapowo, tj. do 31 grudnia 2014 r. (na okres modernizacji oczyszczalni), od 1 stycznia 2015 r. do 31 grudnia 2020 r. (na okres po zakończeniu modernizacji oczyszczalni). Pozwolenia udzielono pod warunkiem odprowadzania do odbiornika ścieków nieprzekraczających wyznaczonych 34 parametrów jakościowych. W okresie modernizacji oczyszczalni dla ośmiu wskaźników dopuszczono wyższe limity[33]. W decyzji określono także częstotliwość badań dla wszystkich parametrów (w obu okresach nie zmieniała się) oraz warunki w zakresie oddziaływania ścieków na wody rzeki, poboru prób ścieków dopływających i odpływających z Oczyszczalni,

---

[30] Osiągnięty procentowo stopień biodegradacji po 10 dniach od chwili przekroczenia 10% biodegradacji, określony jako znaczny po przekroczeniu 60%. Stopnie były zróżnicowane – na przykład w przypadku dwóch zakładów (po jednej próbie) wyniósł 0%, w przypadku trzech zakładów (dla jednej z trzech prób zakładu, dla jednej z dwóch prób i dla jedynej próby) stopień wyniósł 100%, w przypadku jedynej próby kolejnego zakładu 97%. Pozostałe wskazywały stopnie biodegradacji od 10% (jak jeden ze strumieni Nitro-Chem), poprzez ±40%, ±60%, ±70%, ±80%, do 90% dla próby strumienia Nitro-Chem.

[31] Studnie S1 i S5, stanowiły miejsca zrzutu ścieków Nitro-chem do urządzeń kanalizacyjnych Chemwik i były punktami pomiarowymi dla tych ścieków.

[32] Decyzja nr ŚG.I.ab.6213-67/10.

[33] Tj. ChZT 150 mgO_2/l (po modernizacji 125), OWO 50 mg/l (po modernizacji 30), azot ogólny 30 mgN/l (po modernizacji 10), fosfor ogólny 1,5 mgP/l (po modernizacji 1), chlorki 2500 mg/l (po modernizacji 2000), azot amonowy 13 mg/l (po modernizacji 10), azot azotynowy 3 mgN_{NO2}/l (po modernizacji 1), absorbowalne związki chloroorganiczne AOX 7 mgCl/l (po modernizacji 5).

utrzymania infrastruktury, obowiązków informacyjnych, postępowania z osadami ciekowymi. Pozwolenie opracowano na podstawie przedłożonego 4 października 2010 r. wraz z wnioskiem operatu wodnoprawnego[34].

(akta kontroli str. 1266-1277)

Marszałek Województwa Kujawsko-Pomorskiego trzykrotnie zmieniał decyzję z 23 grudnia 2010 r., w tym dwa razy wydłużając etap modernizacji Oczyszczalni, najpierw do 31 grudnia 2015 r.[35], a następnie do 31 grudnia 2016 r.[36] Decyzją z 10 sierpnia 2015 r.[37] zmienił oznaczenie prowadzącego instalację zastępując dotychczasowego adresata pozwolenia wodnoprawnego – SWK – aktualnym, tj. Chemwik[38].

(akta kontroli, str. 1278-1285)

W pozwoleniu wodnoprawnym na wniosek Spółki Wodnej „Kapuściska" dla siedmiu wskaźników ustalono zwiększone dopuszczalne ilości zanieczyszczeń w ściekach oczyszczonych w stosunku do warunków określonych w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 26 lipca 2006 r. w sprawie warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi, oraz w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego[39], w tym dla sześciu na czas modernizacji OSK[40] i jednego także po przeprowadzeniu modernizacji[41].

(akta kontroli, str.1267-1268)

W okresie objętym kontrolą Chemwik nie notował przekroczeń dopuszczalnych wartości zanieczyszczeń ustalonych w pozwoleniu wodnoprawnym. Wyniki pomiarów jakości ścieków dopływających do oczyszczalni, przeprowadzonych w okresie kontrolowanym przez Chemwik lub na jego zlecenie, w podziale na dopływ ścieków komunalnych i dopływ ścieków przemysłowych wykazały średnio wyższe stężenia w szczególności zakresie BZT_5 (w mg/l (O_2)), ChZT (w mg/l (O_2)), zawiesin ogólnych (w mg/l).

[…][42]

(akta kontroli str. 761-904, 1329-1448)

Chemwik, realizując obowiązek wynikający z pozwolenia wodnoprawnego, informował każdorazowo organ wydający pozwolenie oraz Kujawsko-Pomorskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska o awariach urządzeń do oczyszczania ścieków. W okresie objętym kontrolą (do 31 maja 2019 r.) w Chemwik miało miejsce 10 awarii, których przyczyny i skutki niezwłocznie usuwano.

(akta kontroli, str. 1449-1472, 1980-1982)

---

[34] Operat opracowało we wrześniu 2010 r. Biuro Projektów Budownictwa Komunalnego sp z o.o. z siedzibą we Wrocławiu.

[35] Decyzją z 24 lipca 2014 r. nr ŚG-IV.7322.33.2014. We wniosku z 15 maja 2014 r. wskazano m.in., że wynika on z przedłużenia się czasu modernizacji oczyszczalni wynikającego z konieczności zweryfikowania jej zakresu wobec zaprzestania produkcji przez Z.Ch zachem – zmianą ilości i jakości dostarczanych ścieków.

[36] Decyzją z 16 listopada 2015 r. nr SG-I-W.7322.119.2015. We wniosku Chemwik wskazał, że prolongata terminu wynika z planowanego zakończenia prac inwestycyjnych w zakresie gospodarki wodno-ściekowej w Nitro-chem w IV kwartale 2016 r.

[37] Decyzja nr ŚG-I-W.7322.84.2015

[38] Decyzja została wydana na wniosek Chemwik, następcy prawnego, w związku z przejęciem oczyszczalni ścieków.

[39] Dz. U. Nr 137, poz. 984, ze zm., uchylony z dniem 31 grudnia 2014 r.

[40] Tj. azotu ogólnego, azotynowego, amonowego, fosforu ogólnego, AOX, OWO.

[41] Tj. chlorków.

[42] Tajemnica przedsiębiorstwa.

W dniu 17 lutego 2009 r. Marszałek Województwa Kujawsko-Pomorskiego udzielił SWK pozwolenia na wytwarzanie odpadów i prowadzenie działalności w zakresie unieszkodliwiania i transportu odpadów innych niż niebezpieczne[43]. Pozwolenie to zostało wydane na czas określony do 20 lutego 2019 r. W dniu 27 listopada 2014 r. decyzja ta została w części uchylona i zastąpiona pozwoleniem na przetwarzanie odpadów[44] wydanym na czas określony do 25 listopada 2024 r. Decyzją z 28 sierpnia 2015 r.[45] Marszałek Województwa Kujawsko-Pomorskiego zmienił ww. decyzje zastępując dotychczasowego adresata – SWK – aktualnym, tj. Chemwik.

Spółka, z zachowaniem terminu, przedkładała corocznie Marszałkowi Województwa Kujawsko-Pomorskiego zbiorcze sprawozdania o rodzajach i ilości wytwarzanych oraz unieszkodliwianych odpadów, a także zbiorcze zestawienie danych o instalacjach i urządzeniach służących do odzysku lub unieszkodliwiania odpadów.

(akta kontroli, str. 1286-1305, 1580-1599)

W dniu 18 stycznia 2019 r. Chemwik wystąpił do Marszałka Województwa Kujawsko-Pomorskiego z wnioskiem o wydanie pozwolenia na wytwarzanie odpadów, które powstają na terenie OSK. Marszałek wezwał Chemwik do uzupełnienia przedłożonego wniosku oraz poinformował, że pozwolenie na wytwarzanie odpadów jest wydawane po przeprowadzeniu przez Państwową Straż Pożarną kontroli instalacji, w tym miejsc magazynowania odpadów, w zakresie spełniania wymagań określonych w przepisach dotyczących ochrony przeciwpożarowej. Chemwik uzupełnił wniosek 25 kwietnia 2019 r. Do dnia zakończenia kontroli postępowanie pozostawało w toku.

(akta kontroli, str. 1877-1916, 2043)

[…][46]

Chemwik świadczył usługi na rzecz 97 odbiorców, z którymi na przełomie 2014-2015 r. zawarł umowy na czas nieokreślony. Od 77 z nich odbierał ścieki. Prezes Zarządu wyjaśnił, że ze względu na presję czasu przygotowano wzór umowy, a szczegółowych ustaleń dokonywał w imieniu Chemwik wspólnik większościowy – MWiK. Spośród kontrahentów Spółki 15 podmiotów odprowadzało ścieki zawierające substancje szczególnie szkodliwe dla środowiska wodnego. Załącznikami do umów łączących Chemwik z takimi kontrahentami były m.in. tabele zawierające dopuszczalne wskaźniki poszczególnych zanieczyszczeń w doprowadzanych do OSK ściekach i stawki za ich przekroczenia[47]. […][48]

Prezes Zarządu wyjaśnił, że Chemwik przejmując OSK „zastał pewien określony stan faktyczny, który nie mógł zostać zweryfikowany wystarczająco dobrze w tak krótkim czasie (…). Spółka cały czas jest w procesie badania charakterystyki ścieków poszczególnych dostawców".

[…][49]

(akta kontroli str. 612-657, 726, 744-752, 1170-1241, 2002-2006)

---

[43] Decyzja nr ŚG.I.es.7636-103/08/09.
[44] Decyzja nr Śg.I.7244.26.14. SWK uzyskała pozwolenie na przetwarzanie siedmiu odpadów.
[45] Nr. ŚG.I.7243.2.20.2015.MR
[46] Tajemnica przedsiębiorstwa.
[47] Do końca 2015 r. ustalono umownie okres przejściowy, w którym dopuszczalne stężenia niektórych zanieczyszczeń dla wszystkich ścieków, w tym odprowadzanych na ciąg przemysłowy były wyższe.
[48] Tajemnica przedsiębiorstwa.
[49] Tajemnica przedsiębiorstwa.

Chemwik świadczył usługi na rzecz swojego wspólnika większościowego, tj. MWiK. […][50]

(akta kontroli str. 195-266)

Prezes Zarządu wyjaśnił, że w momencie zawierania umów Chemwik nie miał wiedzy na temat konkretnych substancji szkodliwych emitowanych przez jej kontrahentów w ściekach. W odniesieniu do umowy łączącej Spółkę z MWiK wskazał, że umowa ta została „przejęta" od SWK. […][51]

(akta kontroli str. 195-266, 722-726)

W związku z planowanym na koniec listopada 2014 r. zakończeniem dostawy wody i odbioru ścieków przez Infrastrukturę Kapuściska S.A. w upadłości likwidacyjnej, Chemwik pismem z 26 listopada 2014 r. zawiadomił Nitro-Chem o przejęciu odpowiedzialności za te usługi, zobowiązał się zapewnić ich ciągłość oraz wezwał Spółkę do uregulowania kwestii formalno-prawnych poprzez zawarcie umowy. Umowę, na mocy której Chemwik zobowiązał się dostarczać wodę i odbierać ścieki Nitro-Chem, zawarto 25 marca 2015 r. na czas nieokreślony[52]. Jako miejsca odbioru ścieków wskazano pięć studni: S1, S2, S3, S4, i S5. W umowie Chemwik zobowiązał się m.in. do: zapewnienia zdolności posiadanych urządzeń wodociągowych i kanalizacyjnych do realizacji dostaw wody i odbioru ścieków; sprawowania kontroli nad urządzeniami wodociągowymi i kanalizacyjnymi stosownie do posiadanych procedur i ustanowionych warunków stałych kontroli ich funkcjonowania; dostarczania umówionej ilości wody przy ciśnieniu minimalnym 0,2 Mpa w określonych punktach dostawy wody. W okresie objętym kontrolą Chemwik wywiązywał się z zobowiązań umownych. […][53]

(akta kontroli str. 574-611, 626-657, 1573-1578, 1941)

Dyrektor ds. Technicznych wyjaśnił m.in., że kontrahenci nie wnosili uwag ani zastrzeżeń do realizowanych przez Chemwik usług związanych z dostawą wody i odbiorem ścieków.

(akta kontroli str. 1859-1861)

Chemwik określił w umowie parametry jakościowe ścieków odprowadzanych do urządzeń kanalizacyjnych przez Nitro-chem zakładając, że wartości niektórych wskaźników zanieczyszczeń mogą być czasowo podwyższone. W załączniku nr 3 do umowy określono m.in. dopuszczalne wartości zanieczyszczeń w ściekach dla dwóch okresów, tj. do 31 grudnia 2015 r. i od 1 stycznia 2016 r.[54] Ponadto w drugim okresie dopuszczalne wskaźniki zanieczyszczeń zróżnicowano ze względu na to, na który ciąg (komunalny czy przemysłowy) ścieki będą odprowadzane. Do końca 2015 r. dopuszczalne stężenia 14 z 22 określonych parametrów były wyższe od obowiązujących w drugim okresie dla ciągu przemysłowego[55]. W załączniku nr 6 do

---

[50] Tajemnica przedsiębiorstwa.

[51] Tajemnica przedsiębiorstwa.

[52] Umowa nr 271/W/2015, dalej „umowa".

[53] Tajemnica przedsiębiorstwa.

[54] W okresie po 1 stycznia 2016 r. dopuszczalne wskaźniki zanieczyszczeń zróżnicowano ze względu na to, na który ciąg (komunalny, przemysłowy) ścieki będą odprowadzane.

[55] Tj. ChZT – 700 zamiast 125 mgO_2/l, BZT_5 – 500 zamiast 15 mgO_2/l,, OWO – 200 zamiast 30 mgC/l, zawiesina ogólna – 330 zamiast 35 mg/l, azot ogólny – 200 zamiast 10 mgN/l, azot azotynowy 10 zamiast 1 mgN_{NO2}/l, azot amonowy – 200 zamiast 10 mgN_{NH4}/l, azot organiczny – 40 zamiast 10 mgN_{org}/l, fosfor ogólny 15 zamiast 1 mgP/l, chlorki – 2000 zamiast 1000 mgCl/l, fenole lotne – 15 zamiast 0,1 mg/l, lotne węglowodory aromatyczne BTX – 1 zamiast 0,1 mg/l, surfaktanty niejonowe – 20 zamiast 10 mg/l, chrom ogólny – 1 zamiast 0,5 mgCr/l.

umowy, ze względu na brak możliwości technicznych odbiorcy pozwalających na natychmiastowe dotrzymanie wyżej określonych warunków (opisanych w załączniku nr 3), czasowo zmieniono dopuszczalne wartości siedmiu wskaźników dla studni S1[56] i czterech dla studni S3[57] oraz określono sposób ustalania wysokości opłaty za wprowadzanie ścieków o ponadnormatywnych wartościach zanieczyszczeń (tj. innych niż określone w załączniku nr 3 do umowy).

Prezes Zarządu wyjaśnił, że określając parametry jakości ścieków odbieranych od Nitro-Chem, Chemwik kierował się możliwościami technicznymi i technologicznymi OSK, aby dochować warunków i parametrów jakościowych określonych w posiadanym przez Spółkę pozwoleniu wodnoprawnym. W umowie został przewidziany okres przejściowy, w którym możliwe było odprowadzanie ścieków przez Nitro-Chem o wyższych stężeniach zanieczyszczeń niż docelowych, co było możliwe z uwagi na treść obowiązującego w tamtym momencie pozwolenia wodnoprawnego (m.in. ówczesna dopuszczalna wartość stężenia kluczowego wskaźnika – azotu ogólnego w ściekach oczyszczonych wynosiła 30 mg/l, przy obecnej – 10 mg/l). Chemwik miał wówczas prawne możliwości przyjmowania ścieków o ponadnormatywnych wartościach zanieczyszczeń. Podobną formułę Spółka stosowała wobec innych kontrahentów. Po przeprowadzeniu negocjacji z Nitro-Chem, otrzymaniu deklaracji uporządkowania gospodarki wodno-ściekowej, a także biorąc pod uwagę możliwości techniczne i technologiczne OSK i brzmienie pozwolenia wodnoprawnego, Chemwik uznał, że w tamtym okresie był w stanie przyjmować i oczyszczać ścieki płynące z Nitro-chem w stopniu pozwalającym na ich odprowadzanie do wód.

(akta kontroli str. 574-611, 1698-1701)

Ponadto Prezes Zarządu wyjaśnił, że w okresie przejściowym (do końca 2015 r.) nie różnicowano warunków odprowadzania ścieków, brak było zapisów umownych, z których by wynikało, że dochowanie dopuszczalnych wartości wskaźników zanieczyszczeń ścieków surowych skutkowałoby skierowaniem ich na określony ciąg technologiczny. Takie zróżnicowanie wprowadzono dopiero dla okresu od początku 2016 r. i wynikało to wprost z zapisów umownych. W związku z tym Chemwik poinformował Nitro-Chem 7 stycznia 2016, że odprowadzane z Zakładu ścieki zostały przekierowane od 1 stycznia 2016 r. na ciąg przemysłowy, co skutkowało obniżeniem dopuszczalnych wartości zanieczyszczeń, które mogły zawierać.

(akta kontroli str. 1718-1719, 1723)

W umowie ustalono stawki za pobraną wodę w wysokości 5,10 zł za 1 m^3 oraz za odbiór ścieków w wysokości 5,08 zł za 1 m^3. Wskazano także maksymalne zapotrzebowanie Spółki na dostawę wody na 310 m^3/h[58] oraz na odbiór ścieków w wysokości 260 m^3/h. Jednocześnie ustalono stawki abonamentowe za utrzymywanie przez Chemwik swoich urządzeń w gotowości w wysokości 20 tys. zł za urządzenia kanalizacyjne i 20 tys. zł za urządzenia wodociągowe. […][59]

---

[56] Tj. odczynu pH od 1 grudnia 2014 r. do 31 marca 2015 r. (wartość: 1-9,5), a także ChZT (wartość: 3000 mgl/l), azotu ogólnego (wartość: 1175 mg/l), azotu azotanowego (wartość: 500 mg/l), azotu azotynowego (wartość: 300 mg/l), azotu organicznego (wartość: 350 mg/l) oraz siarczanów (wartość: 200 mg/l) w okresie od 1 grudnia 2014 r. do 31 grudnia 2015 r.

[57] Tj. ChZT (wartość: 30000 mgl/l), azotu ogólnego (wartość: 30124 mg/l), azotu azotanowego (wartość: 7500 mg/l), azotu azotynowego (wartość: 22610 mg/l), w okresie od 1 grudnia 2014 r. do 31 grudnia 2015 r.

[58] W okresie do 30 czerwca 2015 r. zapotrzebowanie to wynosiło maksymalnie 796,26 m3/h.

[59] Tajemnica przedsiębiorstwa.

Prezes Zarządu wyjaśnił, że stawka ww. opłat jest uzależniona od maksymalnego zapotrzebowania na usługę. […][60]. Prezes Zarządu wyjaśnił, że stawki abonamentowe zostały ustalone w toku negocjacji.

(akta kontroli str. 465-573,580, 742-752)

Chemwik zgodnie z § 6 ust. 10 umowy zawartej z Nitro-Chem uprawniony był do wydawania i egzekwowania zaleceń mających na celu poprawę stanu i składu ścieków wprowadzanych do urządzeń kanalizacyjnych. Prezes Zarządu wyjaśnił, że do tej pory nie formułowano zaleceń w tym zakresie. Dodał, że Spółka w celu doprowadzenia do poprawy stanu i składu ścieków Nitro-Chem skupiła się przede wszystkim na działaniach operacyjnych, tj. prowadzeniu kontroli jakości ścieków.

(akta kontroli str. 577, 1704)

Pismem z 8 lutego 2016 r. Chemwik zwrócił się do Nitro-Chem o dostarczenie dokumentacji potwierdzającej zamontowanie urządzeń do ciągłych pomiarów wskaźników charakterystycznych dla prowadzonej działalności, a także stałego udostępniania sygnałów z tych urządzeń, do czego był zobowiązany na podstawie § 5 ust. 11-13 umowy. W odpowiedzi 15 lutego 2016 r. Nitro-Chem poinformował, że obowiązki w tym zakresie nie zostały zrealizowane, ze względu na trwające na sieci kanalizacyjnej prace inwestycyjne. W związku z niedotrzymaniem przez Nitro-Chem zobowiązań wynikających z posiadanego pozwolenia wodnoprawnego, 24 lutego 2016 r. Chemwik zwrócił się do Marszałka Województwa Kujawsko-Pomorskiego z wnioskiem o jego cofnięcie, informując jednocześnie, że cofnął swoją zgodę z 7 sierpnia 2015 r. na wprowadzanie ścieków przemysłowych Nitro-Chem do swoich urządzeń kanalizacyjnych. Ostatecznie pismem z 22 września 2016 r. Nitro-chem poinformował Chemwik o zrealizowaniu obowiązku prowadzenia ciągłego monitoringu jakość odprowadzanych ścieków, a 26 września 2016 r. udostępnił odczyt tych parametrów z poziomu siedziby Chemwik. W ocenie Chemwik zamontowane urządzenia nie gwarantowały wiarygodnych pomiarów, zwłaszcza w zakresie azotu ogólnego. Prezes Zarządu wyjaśnił, że Chemwik nie jest w stanie w żaden sposób potwierdzić rzetelności udostępnianych danych, a pomiar wartości azotu ogólnego (na podstawie wyników przewodności) jest co do zasady błędny. Dodał, że celem pozyskiwania przez Chemwik informacji z systemu monitoringowego jest wykorzystanie danych do szeroko rozumianego zarządzania działaniami w obszarze techniczno-technologiczno-organizacyjnym, w celu utrzymania zaostrzonych obecnie norm azotu ogólnego (10 mg/l).

(akta kontroli str. 1702, 1712-1716, 1724-1725, 1737, 1942-1944)

Przy realizacji umowy między Chemwik a Nitro-Chem powstały spory, które zgodnie z § 20 umowy strony zobowiązały się rozstrzygać w pierwszej kolejności polubownie. Dotyczyły one m.in. udostępniania przez Nitro-Chem informacji o stanie realizacji zakładowych inwestycji w gospodarce wodno-ściekowej, warunków prowadzenia kontroli ilości i jakości ścieków przez Chemwik, statusu prawnego i pozycji Chemwik jako dostawcy wody i odbiorcy ścieków. Chemwik wielokrotnie zarzucał Nitro-Chem naruszanie postanowień umowy bądź jej niewykonywanie, zaś Nitro-Chem formułował wobec Chemwik zarzuty dotyczące nieuprawnionej interpretacji umowy i stosowania praktyk monopolistycznych. Część z nich stała się przedmiotem postepowań sądowych (cywilnych, karnych) lub administracyjnych.

(akta kontroli str. 581, 1845-1849)

[60] Tajemnica przedsiębiorstwa.

Zgodnie z umową Chemwik miał prawo dostępu do wszelkich niezbędnych materiałów i informacji w zakresie dotyczącym gospodarki wodno-ściekowej Nitro-chem (z wyłączeniem informacji i materiałów stanowiących tajemnicę spółki lub w inny sposób wyłączonych od ujawnienia). W okresie objętym kontrolą Chemwik wielokrotnie[61] występował do Nitro-Chem z wnioskiem o udzielenie informacji w ww. zakresie, także w trybie udostępnienia informacji publicznej, a także o przekazanie dokumentacji wykonawczej i powykonawczej dotyczącej instalacji do zatężania ługów posiarczynowych oraz zakładowej podczyszczalni.

Nitro-Chem udzielał odpowiedzi Spółce[62], nie udostępnił jednak szczegółowej dokumentacji z prowadzonych inwestycji, powołując się m.in. na tajemnicę przedsiębiorstwa. We wrześniu 2015 r. Nitro-Chem przekazał Spółce „Opis modernizacji gospodarki wodno-ściekowej", w którym wskazał, że modernizacja polegać będzie na zamknięciu obiegów wód chłodniczych, co ograniczy pobór wody i zrzut ścieków, uruchomieniu instalacji do zatężania ługów posiarczynowych, co spowoduje eliminację ładunku zanieczyszczeń ze ścieków i powstanie odpadu przekazywanego do utylizacji. Zaznaczono również, że w wyniku uporządkowania gospodarki wodno-ściekowej nastąpi przekierowanie ścieków do pompowni 841 i zrzut ścieków do kanalizacji Chemwik wyłącznie poprzez jeden punkt zbiorczy (ówcześnie punktów było pięć). Nitro-Chem wskazał także, że zrealizuje inwestycję polegającą na budowie podczyszczalni ścieków, przedstawiając planowaną technologię. Ponadto Nitro-Chem przedkładał Spółce 22 kwietnia 2015 r. i 8 marca 2019 r. operaty wodnoprawne będące załącznikiem do wniosku o wyrażenie zgody na wprowadzanie do urządzeń kanalizacyjnych Chemwik ścieków zawierających substancje szczególnie szkodliwe dla środowiska wodnego. W pierwszym operacie zawarto szczegółowy opis gospodarki wodno-ściekowej, który został przedłożony organowi właściwemu do wydania pozwolenia wodnoprawnego. W kolejnym dodatkowo została opisana technologia funkcjonującej podczyszczalni ścieków.

(akta kontroli str. 575,1109-1169, 1738-1741, 1759-1760,1942-1943,1945)

Zgodnie z umową Chemwik miał prawo do prowadzenia w wyznaczonych punktach, w dowolnym czasie pracy Nitro-Chemu, kontroli ilości i jakości ścieków wprowadzanych do swojej sieci kanalizacyjnej, za pomocą urządzenia do automatycznego poboru prób średniodobowych lub ręcznie. Chemwik, zgodnie z wymogami umowy, przekazywał niezwłocznie do Nitro-Chem wyniki badań laboratoryjnych pobranych podczas kontroli próbek ścieków. Pismem z 3 kwietnia 2015 r. Chemwik przekazał Nitro-Chem wykaz osób uprawnionych do prowadzenia czynności kontrolnych. Wykaz podlegał aktualizacji. Pismem z 18 stycznia 2016 r. Chemwik zawiadomił Spółkę o rozpoczęciu prowadzenia kontroli ilości i jakości ścieków. W okresie objętym kontrolą Chemwik przeprowadził 90 kontroli[63]. W 80 kontrolach stwierdzono przekroczenia parametrów jakości odprowadzanych ścieków, za co Chemwik zgodnie z umową naliczył Nitro-Chem opłaty dodatkowe oraz obciążył spółkę kosztami analiz laboratoryjnych. Pismem z 6 listopada 2017 r. Nitro-chem przekazał Spółce regulamin dotyczący zasad dostępu do obiektów i urządzeń usytuowanych na terenie Zakładu, w którym wprowadzono m.in.

[61] Np. pismo z 18 października 2016 r. nr W/1101/2016, 21 października 2016 r. nr W/1110/2016, 8 listopada 2016 r. nr W/1161/2016, 20 grudnia 2016 r., nr W 1350/2016, 21 grudnia 2016 r. nr W/1347/2016, 3 sierpnia 2017 r. nr W/763/2017, 2 lipca 2018 r. nr W/742/2018, 8 sierpnia 2018 r. nr W/876/2018.

[62] Np. pismo z 17 listopada 2016 r. nr PB/1417/2016, 16 sierpnia 2017 r. nr PB/1039/2017, 6 września 2017 r. nr PB/1215/2017,30 sierpnia 2018 r. nr PB 852/2018, 20 listopada 2018 r. nr PB/756/2018, 17 października 2016 r. nr PB/1287/2016.

[63] Jedna kontrola rozumiana jako dzień, w którym Chemwik dokonywał poboru próbek ścieków odprowadzanych przez studnie kontrolne.

konieczność informowania z wyprzedzeniem o planowanych czynnościach kontrolnych. W ocenie Chemwik postanowienia tego aktu były sprzeczne z pozwoleniem wodnoprawnym Spółki i umową (zmieniały warunki prowadzenia kontroli), wobec czego odmówił podporządkowania się tym zapisom. W dwóch przypadkach Chemwik obciążył Nitro-Chem karą za uniemożliwienie przeprowadzenia kontroli[64]. Nitro-Chem zakwestionował otrzymane noty księgowe i nie uiścił wymierzonych kar. Do dnia zakończenia kontroli spór w tym zakresie nie został rozstrzygnięty.

(akta kontroli str. 576-577, 1723,1763-1770,1765-1780, 1784, 1786,1950-1953, 1959-1979)

Prezes Zarządu wyjaśnił, że większa częstotliwość kontroli przeprowadzanych w Nitro-Chemie wynika z faktu, że ścieki tej spółki stanowią ok. 85% objętości wszystkich ścieków doprowadzanych na ciąg przemysłowy. Ponadto często odnotowywano przekroczenia dopuszczalnych wartości parametrów jej ścieków, a w ostatnim czasie spółka ta zwiększyła produkcję, co jednocześnie spowodowało większy napływ ścieków od pierwotnie zakładanego i wpłynęło na skład ścieków przemysłowych.

(akta kontroli str. 742-752)

Chemwik pomimo tego, że na mocy umowy był uprawniony do zamknięcia przyłącza kanalizacyjnego w przypadku, gdy jakość wprowadzanych ścieków nie spełniała wymagań w niej określonych, nie skorzystał z tego uprawnienia. Prezes Zarządu wyjaśnił, że Spółka wysłała 4 sierpnia 2016 r. do Nitro-Chem zawiadomienie o zamiarze skorzystania z tego uprawnienia, jednak ostatecznie nie zdecydowała na jego wdrożenie. Spółka otrzymała bowiem informacje o potencjalnych roszczeniach odszkodowawczych ze strony podmiotów gospodarczych odprowadzających ścieki do kanalizacji Nitro-Chem. Dodał, że uprawnienie do zamknięcia przyłącza kanalizacyjnego ma charakter nie sankcyjny a korekcyjny – skłaniający podmiot odprowadzający ścieki nadmiernie zanieczyszczone do poprawy ich parametrów. W okresie objętym kontrolą nie wystąpiły przerwy w przyjmowaniu przez Chemwik ścieków Nitro-Chem.

(akta kontroli str. 1701, 1791-1792, 1946-1949, 1958, 2045-2047)

Należąca do Chemwik sieć kanalizacyjna liczyła blisko 40 km, w tym sanitarna (K1) ok. 6,5 km, ogólnospławna (K2) ok. 10 km, kwaśna (K3) ok. 13 km, alkaliczna (K4) ok. 1,6 km, deszczowa (K5) ok. 5,7 km, rów otwarty ściekowy ok. 3 km. Niemal 80% sieci (tj. 31,2 km) miało ponad 50 lat, ponad 15% (tj. 6 km) między 40 a 50 lat i 6,5% (tj. 2,6 km) między 30 a 40 lat.

(akta kontroli str. 1691-1694)

Ścieki ze zlewni Nitro-Chem odprowadzane były do OSK od pompowni nr 841 (ostatniego obiektu należącego do Nitro-Chem) rurociągiem tłocznym, ułożonym w rowie otwartym będącą władnością Chemwik, do komory S12 (studni 73) w rejonie CSN, gdzie mieszały się ze ściekami przemysłowymi pozostałych przedsiębiorców odprowadzających ścieki z tego rejonu. Następnie kanalizacją grawitacyjną (K-3) połączone strumienie ścieków dopływały do oczyszczalni. Dyrektor ds. Technicznych wyjaśnił m.in., że kolektorem grawitacyjnym K-3 do OSK dopływało ponad 95% wszystkich ścieków odbieranych od kontrahentów na terenie zlewni przemysłowej byłych Z. Ch. Zachem.

[64] Tj. 22 listopada i 7 grudnia 2017 r.

(akta kontroli str. 1859-1861)

Chemwik, zgodnie z m.in. 62 ust. 1 pkt 1 lit. a i pkt 2 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane[65], prowadził okresowe kontrole obiektów budowlanych wykorzystywanych do oczyszczania ścieków przemysłowych. […][66]

Z analizy protokołów kontroli stanu technicznego wynikało, że infrastruktura wykorzystywana m.in. do obsługi Nitro-Chem była utrzymywana w odpowiednim stanie technicznym.

(akta kontroli str. 1678-1694, 1855-1856, 1999-2001)

[…][67]

(akta kontroli str. 626-657)

W okresie objętym kontrolą Spółka była kontrolowana 14 razy, w tym siedem razy przez Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w Bydgoszczy[68], dwa razy przez Kujawsko-Pomorskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska[69], a także raz przez Prezesa Państwowej Agencji Atomistyki, Okręgowego Inspektora Pracy w Bydgoszczy, Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Bydgoszczy, Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie (RZGW w Gdańsku) oraz Kujawsko-Pomorskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Roślin i Nasiennictwa.

W ramach kontroli prowadzonej 14 lutego 2019 r. przez PGW Wody Polskie sprawdzono przestrzeganie warunków pozwolenia wodnoprawnego z 23 grudnia 2010 r., m.in. poprzez ocenę stanu technicznego urządzeń służących do oczyszczania ścieków oraz ilości i jakości ścieków wprowadzanych do wód. Kontrola ta, jak i przeprowadzone przez PPIS w Bydgoszczy kontrole stanu sanitarnego nie wykazały nieprawidłowości, wobec czego nie sformułowano wobec Spółki żadnych zaleceń.

WIOŚ w Bydgoszczy przeprowadził w Spółce kompleksową kontrolę planową w 2017 r. oraz pozaplanową kontrolę interwencyjną na przełomie 2018 r. i 2019 r. W ramach kontroli planowej oceną objęto odprowadzanie ścieków do Wisły, sposób postępowania z powstającymi w Oczyszczalni odpadami oraz prawidłowość i terminowość sporządzania informacji o korzystaniu ze środowiska i wnoszenia opłat z tego tytułu. W trakcie kontroli przeprowadzono wizje lokalne dokumentujące pracę Oczyszczalni. Kontrola nie wykazała nieprawidłowości. Kontrola interwencyjna związana była z wnioskiem złożonym przez Spółkę do WIOŚ w Bydgoszczy o kontrolę jakości ścieków przemysłowych kierowanych przez Nitro-Chem do kanalizacji pod kątem zawartości nitrozwiązków. Przeprowadzona w trakcie kontroli wizja lokalna wykazała, że urządzenia pracowały bezawaryjnie, ścieki przepływały zgodnie z przyjętym układem technologicznym. W ramach kontroli wykonano badania jakości ścieków[70], które wykazały, że w próbkach tych znajdował się 2,4-dinitrotoluen w ilościach odpowiednio 23 µg/l i 0,22 µg/l, a także

[65] Dz. U. z 2018 r. poz. 1202, ze zm.
[66] Tajemnica przedsiębiorstwa.
[67] Tajemnica przedsiębiorstwa.
[68] Dalej: „PPIS". Kontrole przeprowadzono 4 marca 2015 r., 13 maja 2015 r., 21 lipca 2015 r., 16 listopada 2015 r., 23 września 2016 r. 12 września 2017 r., 24 września 2018 r.
[69] Dalej: „WIOŚ w Bydgoszczy".
[70] W dniu 19 października 2018 r. pobrano średniodobowe, proporcjonalne do przepływu próbki ze strumienia ścieków przemysłowych napływających do oczyszczalni oraz ze strumienia ścieków oczyszczonych odprowadzanych do Wisły.

2,4,6-trinitrotoluen wyłącznie w ściekach nieoczyszczonych w ilości 150 µg/l. […][71]. Kontrola WIOŚ nie wykazała nieprawidłowości w zakresie działania Oczyszczalni, w tym przestrzegania obowiązków wynikających z pozwolenia wodnoprawnego.

(akta kontroli str. 1473-1572)

Chemwik posiadał laboratorium zlokalizowane w siedzibie Spółki. Laboratorium posiadało akredytację na badania chemiczne, fizyczne i pobieranie próbek wody, ścieków, osadów ściekowych[72]. Obsada laboratorium[73] oraz posiadane wyposażenie pozwalały Spółce wykonywać badania wody, ścieków, osadów ściekowych, osadu czynnego, powietrza i polielektrolitu. W Chemwik opracowano Księgę Jakości Laboratorium oraz 15 procedur ogólnych, w tym m.in. w zakresie postępowania z próbkami do badań. Szczegółowe zasady postępowania przy pobieraniu próbek chemicznych i fizycznych oraz ich przygotowywaniu do badań uregulowano także w oddzielnej instrukcji[74]. Kierownik Laboratorium oświadczyła, że laboratorium pracuje w oparciu o kwartalne plany badań, na podstawie których przygotowywane są harmonogramy szczegółowe na każdy dzień. Laboratorium wykonuje codzienne badania wykorzystywane do procesu technologicznego (m.in. ścieków, osadu czynnego, osadów ściekowych) oraz badania wskaźników charakterystycznych dla odprowadzanych ścieków. Laboratorium wykonuje też badania na podstawie zleceń Dyrektora ds. Technicznych.

Laboratorium wykonywało analizy jakości ścieków w zakresie 12 parametrów określonych w pozwoleniu wodnoprawnym Spółki[75]. W pozostałym zakresie Kierownik Laboratorium wskazała, że analizy te zlecano […][76].

(akta kontroli str. 1632-1677)

Chemwik monitorował jakość ścieków odbieranych od Nitro-chem także poza wyznaczonym punktem kontrolno-pomiarowym (tj. studnią S1). W budynku przepompowni nr 198, oddalonym od tej studni o ok. 1 km, Spółka zainstalowała urządzenie służące do automatycznego poboru próbek ścieków, podłączone do rurociągu tłocznego odprowadzającego ścieki z Zakładu, i wykonywała, także poza okresami prowadzenia kontroli, średniodobowe pomiary jakości tych ścieków. Prezes Zarządu wskazał, że prowadzenie wskazanego monitoringu jest jedyną możliwą formą sprawdzania jakości ścieków Nitro-Chem bez uprzedniego zawiadamiania Spółki o zamiarze przeprowadzenia kontroli. Zdarzało się, że wyniki z monitoringu różniły się od wyników próbek pobranych w studni kontrolnej Nitro-Chem. Dodał, że rozbieżności te mogą świadczyć o sterowaniu przez Nitro-Chem składem ścieków w taki sposób, żeby w trakcie badań kontrolnych stwierdzano znacznie niższe wartości zanieczyszczeń[77]. Wskazał, że w dniach wykonywania kontroli zaobserwowano znaczny spadek poziomu azotu ogólnego w odprowadzanych ściekach, podczas gdy w okresach pomiędzy kontrolami poziom ten znacząco wzrastał. Ponadto Prezes Zarządu wyjaśnił, że Chemwik

---

[71] Tajemnica przedsiębiorstwa.

[72] Certyfikat akredytacji nr AB 508 uzyskany 12 sierpnia 2004 r. potwierdzający spełnienie wymagań normy PN-EN ISO/IEC 17025.

[73] Tj. siedem osób (Kierownik, Zastępca Kierownika, laboranci-próbobiorcy)

[74] Instrukcja I-01/PO-03 opracowana 28 marca 2019 r.

[75] Tj.: BZT_5, ChZT, OWO, zawiesina ogólna, azot ogólny, fosfor ogólny, chlorki, siarczany, azot azotanowy, azot amonowy, azot azotynowy, absorbowalne związki chloroorganiczne AOX.

[76] Tajemnica przedsiębiorstwa.

[77] Wykazały to np. badania monitoringowe przeprowadzone na serii 27 próbek pobranych w sposób automatyczny w dniach 27 września-3 października 2016 r., kiedy stwierdzono średnie zawartości azotu ogólnego na poziomie 153, 130 i 93,6 mg/l, tymczasem wynik badania azotu ogólnego w próbkach pobranych podczas kontroli 29 września 2016 r. wynosił 17,7 mg/l.

zaproponował Nitro-Chem oficjalne usankcjonowanie obiektu nr 198 jako dodatkowego punktu kontrolno-pomiarowego (aneks do umowy nr 271/W/2015), jednak Nitro-Chem nie zgodził się na takie rozwiązanie, co może rodzić przypuszczenia, że dla Nitro-Chemu wygodna jest sytuacja, w której rozliczany jest na podstawie prób chwilowych, których wartości są zdecydowanie niższe (w ujęciu globalnym) od wyników uzyskanych na podstawie prób średniodobowych (stwierdzonych na podstawie badań monitoringowych). Nitro-Chem nie uznawał wyników wskazanego monitoringu jako reprezentatywnych.

(akta kontroli str. 1629-1631, 1712-1718)

Pismem z 31 maja 2019 r. Chemwik odmówił Nitro-Chem udzielenia zgody na wprowadzanie do urządzeń kanalizacyjnych ścieków zawierających substancje szczególnie szkodliwe dla środowiska wodnego, a także poinformował Spółkę, że w pobranych próbkach ścieków zidentyfikowano wysoce szkodliwą, nieulegającą biodegradacji i charakteryzującą się toksycznością substancję chemiczną – TNT, co stanowi realne zagrożenie dla środowiska oraz zdrowia i życia ludzkiego. Chemwik ponownie zażądał natychmiastowego usunięcia zagrożenia. W odpowiedzi Nitro-Chem wskazał, że do kanalizacji Chemwik nie są wprowadzane żadne szkodliwe substancje, a śladowe ilości 2,4,6-trinitrotoluenu znajdujące się w ściekach wynikają z profilu działalności Zakładu, jednak nie są to ilości, które mogą stanowić zagrożenie dla środowiska wodnego, ani tym bardziej dla zdrowia czy życia ludzkiego, czego potwierdzeniem są wyniki badań próbki pobranej z Wisły 800 m za miejscem zrzutu ścieków z Chemwik. Zawartość tej substancji w próbce wyniosła poniżej progu wykrywalności, a tym samym poniżej progu oznaczalności (tj. poniżej 2 µl/l), co oznacza, że zatrucie wtórne człowieka przez środowisko jest wykluczone. Pomimo ww. odmowy, do czasu zakończenia kontroli (12 lipca 2019 r.) Nitro-Chem nadal wprowadzał ścieki do urządzeń kanalizacyjnych Chemwik, a Spółka przyjmowała je i pobierała za nie opłaty.

(akta kontroli str. 1862-1876)

Chemwik był właścicielem […][78] otworów badawczych – […][79] studni i […][80] piezometrów. W okresie od marca 2018 r. do maja 2019 r. na zlecenie Chemwik akredytowane laboratorium przeprowadziło badania wód podziemnych pobieranych z sieci piezometrów i studni, położonych w odległości od ok. 600 m do niespełna 2 km od Nitro-Chem i Wydziału S-9600 należącego do Z.Ch. Zachem. Badania zostały przeprowadzone w celu ustalenia obecności m.in. nitrowych związków aromatycznych w wodach podziemnych. W ich wyniku ustalono obecność tych związków w różnych stężeniach, m.in. nitrobenzenu i jego izomerów, nitrotoluenów, dinitrotoluenów i trinitrotoluenów. Obecność tych związków była zróżnicowana i wynosiła maksymalnie kilka tysięcy µg/l, przy znacznym progu niepewności, do wartości minimalnych poniżej progu wykrywalności. […][81]

(akta kontroli str. 905-1042, 1076-1081)

Spółka nie przeprowadziła badań hydrogeologicznych, które umożliwiłyby ustalenie pochodzenia ww. zanieczyszczeń w wyniku pomiarów szybkości i kierunku przepływu wód podziemnych. Dinitrotoluen był substancją produkowaną lub występującą w toku procesów produkcyjnych Nitro-Chem, a jednocześnie był produkowany przez Z.Ch. Zachem – Wydział S-9600, zlokalizowany w sąsiedztwie

[78] Tajemnica przedsiębiorstwa.
[79] Tajemnica przedsiębiorstwa.
[80] Tajemnica przedsiębiorstwa.
[81] Tajemnica przedsiębiorstwa.

instalacji produkcyjnych Nitro-Chem. Brak przeprowadzenia specjalistycznych badań hydrogeologicznych uniemożliwiał wnioskowanie na temat czasu i miejsca powstania zanieczyszczeń. Dyrektor ds. Technicznych wyjaśnił, że Spółka zleciła opracowanie modelu matematycznego filtracji wód podziemnych i transportu zanieczyszczeń dla rejonu OSK, który odwzoruje przepływ wód podziemnych i migrację zanieczyszczeń, w szczególności nitrozwiązków. […][82]. W 2018 r. przeprowadzone zostały badania geofizyczne w celu rozpoznania warunków hydrogeologicznych na terenie wokół OSK i podnóża skarpy wiślanej powyżej ujęcia 900 w Bydgoszczy. Ponadto w marcu 2018 r. na zlecenie Chemwik przeprowadzone zostały badania składu chemicznego gruntu, które dowiodły braku zanieczyszczeń związkami nitrowymi.

(akta kontroli str. 1242-1263)

W okresie od listopada 2018 r. do maja 2019 r. Chemwik przeprowadził także analizy chemiczne ścieków emitowanych przez Nitro-Chem, pobieranych w studni S1. Badania te zostały wykonane przez akredytowane laboratorium i potwierdziły obecność nitrozwiązków w tych ściekach. […][83]

(akta kontroli str. 2007-2041)

Stwierdzona nieprawidłowość

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następującą nieprawidłowość.

Spółka prowadziła działalność gospodarczą m.in. w zakresie zbiorowego odprowadzania ścieków, wypełniającą znamiona określone w art. 2 pkt 4 i pkt 20 ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków, bez zezwolenia, wymaganego art. 16 ust. 1 tej ustawy, nie wykonując przy tym innych obowiązków wskazanych w tej ustawie.

Prezes Zarządu wyjaśnił, że Spółka nie posiada zezwolenia na prowadzenie działalności w zakresie zbiorowego zaopatrzenie w wodę i zbiorowego odprowadzania ścieków (i nie wnioskowała o jego uzyskanie) , bowiem nie prowadzi działalności w tym zakresie. Podkreślił że Chemwik, choć co prawda prowadzi działalność polegająca na dostarczaniu wody oraz odprowadzaniu ścieków, nie jest przedsiębiorstwem wodociągowo-kanalizacyjnym bowiem nie prowadzi działalności w zakresie zbiorowego zaopatrzenia w wodę i zbiorowego odprowadzania ścieków w rozumieniu ww. ustawy, przez co nie wypełnia ustawowych przesłanek warunkujących przypisanie Spółce przymiotu takiego przedsiębiorstwa. Wskazał m.in., że zbiorowe odprowadzanie ścieków jest usługą świadczoną na zasadzie powszechnej dostępności, w celu zaspokajania potrzeb mieszkańców, a oczyszczanie ścieków przemysłowych nie ma charakteru usługi użyteczności publicznej. Dodał, że zbiorowe odprowadzanie ścieków, zgodnie z art. 3 ust. 1 ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków, jest zadaniem własnym gminy, a te wiążą się z zaspokajaniem potrzeb mieszkańców jako zbiorowości, jako ogółu osób fizycznych, a nie wspieraniem działalności gospodarczej osób prawnych. Podkreślił, że Chemwik świadczy usługi wyłącznie na rzecz przedsiębiorców, w ogóle nie świadcząc ich na rzecz ludności. Podsumował także, że potrzeby zaspokajane przez Spółkę (m.in. odprowadzanie i oczyszczanie szczególnie zanieczyszczonych ścieków przemysłowych) mają charakter szczególny i nie wpisują się w profil usług o użyteczności publicznej.

Prezes Zarządu wyjaśnił także, że skoro Spółka nie posiada statusu przedsiębiorstwa wodociągowo-kanalizacyjnego, to nie podlega regulacji ustawy

[82] Tajemnica przedsiębiorstwa.
[83] Tajemnica przedsiębiorstwa.

o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków i nie wykonuje określonych w niej obowiązków.

(akta kontroli str. 2052-2066)

NIK zauważa, że Chemwik prowadzi działalność polegającą na zbiorowym odprowadzaniu i oczyszczaniu ścieków 77 podmiotów, w tym przyjmuje ścieki komunalne (będące mieszaniną ścieków bytowych oraz przemysłowych od 50 przedsiębiorców) od MWiK. W powszechnym znaczeniu „zbiorowy" odnosi się do grupy ludzi lub zbioru rzeczy. Analiza przepisów przywołanej ustawy wskazuje, że nie wprowadza ona żadnych dalszych wymogów tym zakresie, co pozwala stwierdzić, że obejmuje ona swoim zakresem odprowadzanie ścieków we wszystkich przypadkach, za wyjątkiem przypadków indywidulanego, jednostokowego działania. Nie ma uzasadnienia dla podnoszonych twierdzeń, iż wspomniana ustawa nie obejmuje relacji między przedsiębiorstwami. Przeczy temu chociażby ustawowa definicja odbiorcy usług określona w art. 4 pkt 3 tej ustawy. Jedynym kryterium „zbiorowego" charakteru odprowadzania ścieków jest kryterium ilościowe.

Należy także wskazać, że działalność w zakresie zbiorowego zaopatrzenia w wodę i zbiorowego odprowadzania ścieków może być wykonywana wyłącznie przez przedsiębiorstwo wodociągowo-kanalizacyjne w rozumieniu art. 2 pkt 4 ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków. Jeżeli działalność taka jest prowadzone przez przedsiębiorcę, to na jej wykonywanie wymagane jest uzyskanie zezwolenia organu wykonawczego gminy wydawanego w drodze decyzji. Nie ulega wątpliwości, że uregulowania tego nie mogą wyłączać postanowienia prywatne, w tym umowy zawierane w reżimie prawa cywilnego.

OCENA CZĄSTKOWA

Spółka, bez zezwolenia wymaganego art. 16 ust. 1 ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków, prowadziła działalność gospodarczą m.in. w zakresie zbiorowego odprowadzania ścieków, nie wykonując przy tym obowiązków w tej ustawie określonych.

Realizując umowne obowiązki w zakresie oczyszczania odbieranych ścieków w sposób, Spółka nie generowała przekroczeń dopuszczalnych wartości zanieczyszczeń ścieków odprowadzanych do Wisły, wynikających z posiadanego pozwolenia wodnoprawnego.

Spółka ustalała dla swoich kontrahentów wartości większości parametrów jakości odbieranych ścieków na poziomie właściwym dla ścieków oczyszczonych i odprowadzanych bezpośrednio do środowiska, a nie do urządzeń kanalizacyjnych. Tym samym Chemwik zrównywał wymagania dla dostawców ścieków z wartościami obowiązującymi samą Oczyszczalnię.

Spółka wywiązywała się z obowiązków wynikających z umowy na dostawę wody i odbiór ścieków zawartej z Nitro-chem, realizując usługi nieprzerwanie oraz utrzymując sieci wodociągowe i kanalizacyjne w odpowiednim stanie technicznym.

NIK zwraca uwagę, że pomimo zaleceń oczyszczenia CZU z zalegających osadów, […][84]. Spółka nie podjęła działań w tym zakresie.

[84] Tajemnica przedsiębiorstwa.

OBSZAR

2. Analiza obecności substancji szkodliwych, w tym TNT i DNT w ściekach oczyszczonych przez CHEMWIK

Opis stanu faktycznego

W toku kontroli przeprowadzono analizy laboratoryjne w celu ustalenia zanieczyszczeń nitropochodnymi strumienia ścieków pochodzących z Nitro-Chem, wprowadzanych do kanalizacji Chemwik oraz ścieków oczyszczonych odprowadzanych przez Chemwik do Wisły.
W związku z tym badanami objęto:

1) napływ ścieków przemysłowych z Nitro-Chem i rejonu zlewni Z. Ch. Zachem do CZU. Próbkę chwilową pobrano 20 maja 2019 r. z kanału napływowego do zbiornika,
2) napływ ścieków przemysłowych z CZU na bioreaktor. Próbkę chwilową pobrano 20 maja 2019 r. z kanału odpływowego CZU. W dniach 27-28 maja pobrano kontrolnie 4 próbki chwilowe co 6 godzin (4x/dobę),
3) odpływ ścieków przemysłowych oczyszczonych z osadnika (po bioreaktorze). Próbki pobierano z kanału odpływowego osadnika przed ich połączeniem się z oczyszczonymi ściekami komunalnymi. Próbkę chwilową pobrano 20 maja 2019 r. . W dniach 30-31 maja 2019 r. pobrano kontrolnie 4 próbki chwilowe co 6 godzin (4x/dobę),
4) odpływ połączonych strumieni oczyszczonych ścieków przemysłowych i komunalnych do Wisły z Oczyszczalni. Próbki pobierano w punkcie kontrolnym odprowadzanych ścieków oczyszczonych (kanał). Próbkę chwilową pobrano 20 maja 2019 r. . W dniach 30-31 maja 2019 r. pobrano 12 próbek chwilowych do wyznaczenia wartości średniodobowej (12x/dobę).

Dodatkowo w celu zaprojektowania ww. badań (ustalenia rodzaju i ilości zanieczyszczeń organicznych występujących w ściekach oczyszczonych odprowadzanych do Wisły z OSK pobrano ich próbki chwilowe w dniach 12-15 lutego 2019 r.

W próbce pobranej z kanału napływowego do CZU zidentyfikowano 2-nitrotoluen (2,6 µg/l), 4-nitrotoluen (1,3 µg/l), 2,6-dinitrotoluen (7,2 µg/l), 2,4-dinitrotoluen (14,6 µg/l), 3,5-dinitrotoluen (1,3 µg/l) oraz 2,4,6-trinitrotoluen (438 µg/l).

Badania wykazały[85], że do CZU wpływają ścieki o składzie badanych nitrozwiązków zbliżonym do studni S1 (częściowo rozcieńczone). Przyjmując z dużym prawdopodobieństwem, że ścieki wpływające do CZU zawierają około 1000 µg/l 2,4,6-TNT, obserwowany jest spadek jego stężenia w CZU do stężeń poniżej 1µg/l. Jednoznaczne stwierdzenie przyczyn tej redukcji nie było możliwe; przyczynami mogły być:

- częściowe rozcieńczenie ściekami w zlewni Z. Ch. Zachem i wodami opadowymi, drenażowymi,
- w niewielkim stopniu (kilka %) odparowanie do powietrza[86],
- rozkład biologiczny przebiegający w CZU,
- rozkład fotolityczny[87].

[85] Przy założeniu pewnej stałości stężeń nitrozwiązków w ściekach z Nitro-Chem w czasie, a także biorąc pod uwagę proporcje ścieków pochodzących z Nitro-Chem.

[86] Prężność pary 2,4,6-TNT nad roztworami wodnymi jest bardzo niska, biorąc jednak pod uwagę długi czas retencji w CZU (kilkanaście do kilkudziesięciu dni), dużą powierzchnię zbiornika, relatywnie wysokie temperatury ścieków w okresie późnowiosennym, można założyć, że część TNT mogła odparować do atmosfery.

Badanie wykazało, że w wyniku rozkładu fotolitycznego TNT (na którego prędkość wpływa wiele czynników) mogą powstawać związki równie toksyczne jak TNT, tj. 1,3,5-trinitrobenzen i szereg tlenowych pochodnych (alkohol, aldehyd, kwas). W efekcie do bioreaktora napływały ścieki zawierające badane nitrozwiązki w stężeniach poniżej 1 µg/l pojedynczego związku. W konsekwencji z OSK do Wisły odpływały ścieki niezawierające badanych nitrozwiązków w stężeniach powyżej 1 ug/l.

W próbkach pobieranych w lutym 2019 r. stwierdzano występowanie niektórych z badanych nitrozwiązków w ściekach odprowadzanych z OSK do Wisły, tj. 2-nitrotoluen (średnio[88] 36,4 µg/l), 3-nitrotoluen (średnio 2,5 µg/l), 4-nitrotoluen (średnio 1,1 µg/l), 2,6-dinitrotoluen (średnio 55,3 µg/l), 2,3-dinitrotoluen (średnio 5,6 µg/l), 2,4-dinitrotoluen (średnio 28,3 µg/l), 3,5-dinitrotoluen (średnio 4,9 µg/l), 1,3,5-trinitrobenzen (średnio 1,9 µg/l) oraz 2,4,6-trinitrotoluen (średnio 3,7 µg/l).

Przy założeniu, że za rozkład TNT i innych nitrozwiązków w istotnym stopniu może odpowiadać fotoliza, w okresie słabego nasłonecznienia (jesień, zima) może dojść do ich zrzutu do Wisły, o ile nie zostanie on rozłożony w OSK.

W trakcie prowadzenia badań pomiędzy lutym 2019 r. a końcem maja 2019 r. obserwowano zmienny skład ścieków odprowadzanych do Wisły. Prawdopodobnie obserwowany spadek stężeń nitrozwiązków odprowadzanych do Wisły wiązał się ze znaczną redukcją w tym czasie ładunków nitrozwiązków docierających do Chemwik, co jest pochodną optymalizacji procesów oczyszczania w Nitro-Chem.

W trakcie prowadzonych 20 i 27-28 maja 2019 r. badań nitrozwiązków w ściekach dopływających do CZU i napływających na bioreaktor (wypływ z CZU) w badanych próbkach stwierdzono występowanie szeregu związków będących substancjami czynnymi w środkach ochrony roślin, głównie herbicydów. W ściekach przemysłowych zlewni Z. Ch. Zachem stwierdzono ponadto występowanie szeregu związków organicznych, których obecność w ściekach może zaburzać procesy biologicznego oczyszczania ścieków w OSK, tj. izocyjanianów będących podstawą różnego rodzaju pianek poliuretanowych i produktów na bazie poliuretanów czy uniepalniaczy (retardantów) do tworzyw sztucznych (np. 2-propanol-1-chloro, phosphate 3:1).

Wyniki badań wskazują, że dostarczane do OSK ścieki przemysłowe z zakładów zlewni Z. Ch. Zachem mogą potencjalnie bardziej zaburzać procesy oczyszczania biologicznego niż ścieki odprowadzane przez Nitro-Chem.

W próbkach ścieków oczyszczonych odprowadzanych do Wisły pobranych 20 i 30-31 maja 2019 r. nie stwierdzono występowania badanych nitrozwiązków powyżej poziomu oznaczalności stosowanej metody wynoszącej 1 µg/l dla wszystkich nitrozwiązków z wyjątkiem 1,3,5-trinitrobenzenu, którego stężenie było niższe niż 2 µg/l. Negatywne skutki oddziaływania nitrozwiązków w tych ilościach (ewentualnych) dla środowiska wodnego rzeki prawdopodobnie nie wystąpiły. Niemniej jednak – biorąc pod uwagę wyniki stężeń nitrozwiązków oznaczonych w lutym 2019 r., a także duże prawdopodobieństwo, że w CZU i oczyszczalni biologicznej w okresie zimowym może nie następować analogiczna redukcja

[87] Rozwinięta powierzchnia lustra wody, silne nasłonecznienie, obecność innych związków organicznych (materii organicznej) i soli może prowadzić do fotolitycznego rozkładu TNT. W literaturze (por. Technical Fact Sheet 2,4,6-trinitrotoluene wydane przez United States Environmental Protection Agency) wskazuje się, że taki rozkład może być relatywnie szybki.

[88] Próbki pobierano w okresie 12-15 lutego 2019 r.

nitrozwiązków[89] – można przypuszczać, że ścieki oczyszczone odprowadzane do Wisły będą mogły zawierać nitrozwiązki w stężeniach rzędu kilku do kilkudziesięciu mikrogramów w litrze. Mając na uwadze duże rozcieńczenie ścieków przez wody wiślane, nawet w okresie jesienno-zimowym nie powinno dochodzić do pojawiania się negatywnych efektów w środowisku wodnym.

OSK nie dysponuje efektywnym sposobem rozkładu nitrozwiązków z produkcji TNT, co w przypadkach awaryjnych w Nitro-Chem, mogących powodować zrzut ścieków zawierających wysokie stężenia nitrozwiązków, może skutkować odprowadzaniem toksycznych ścieków do Wisły[90].

(akta kontroli str. 2067-2192)

W opinii Prezesa Zarządu, Spółka nie ma możliwości technicznych i technologicznych na obniżenie ekotoksyczności i zwiększenie stopnia biodegradowalności przyjmowanych ścieków, podejmuje zatem działania formalno-prawne polegające na „wywieraniu wpływu na kontrahentów w celu uzyskania pożądanej charakterystyki ścieków". Wdrożyła jednocześnie mechanizm „zanieczyszczający płaci". Prezes Zarządu wskazał także, że obowiązki podejmowania czynności mających na celu zwiększenie biodegradowalności ścieków i zmniejszenia ich ekotoksyczności leżą po stronie dostawców ścieków, a nie Oczyszczalni.

(akta kontroli str. 1998-2011)

Stwierdzone nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

Wykonane na zlecenie NIK analizy jakości ścieków odprowadzanych z OSK do Wisły nie wykazały obecności nitrozwiązków w wodach rzeki powyżej poziomu oznaczalności stosowanej metody, co pozwala przypuszczać, że w środowisku wodnym ilości te (ewentualne) nie wywoływały negatywnych skutków. Zważywszy na stosowaną w OSK technologię oczyszczania ścieków przemysłowych, w tym brak efektywnego rozkładu nitrozwiązków z produkcji TNT, ich pojawianie się w wyższych stężeniach nie zostało wykluczone, szczególnie w okresie słabego nasłonecznienia (jesienno-zimowym). W przypadkach awaryjnych w Nitro-Chem mogących powodować zrzut ścieków bardziej obciążonych zanieczyszczeniami, może to skutkować odprowadzaniem toksycznych ścieków do Wisły.
Analiza jakości ścieków dopływających do CZU wykazała w wodach zbiornika związki (substancje czynne w środkach ochrony roślin - głównie herbicydy, izocyjaniany czy uniepalniacze), których obecność może zaburzać procesy biologicznego oczyszczania ścieków w OSK, bardziej niż ścieki odprowadzane przez Nitro-chem.

IV. Wniosek

W związku ze stwierdzoną nieprawidłowością, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, wnosi o podjęcie działań w celu uzyskania zezwolenia na prowadzenie zbiorowego zaopatrzenia w wodę i zbiorowego odprowadzania ścieków.

---

[89] Przy założeniach: utrzymującej się zawartości nitrozwiązków (szczególnie TNT ok. 1000 ug/l) w ściekach odprowadzanych przez Nitro-Chem do OSK oraz około 10-krotnym rozcieńczaniu ścieków przemysłowych oczyszczonymi ściekami komunalnymi.

[90] Stopień toksyczności będzie każdorazowo zależał od ładunku zrzutu, stopnia oczyszczenia w bioreaktorze oraz stopnia rozcieńczenia strumienia ściekami komunalnymi.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Bydgoszczy. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń

Obowiązek poinformowania NIK o sposobie wykonania wniosku

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosku pokontrolnego oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Bydgoszcz, 12 lipca 2019 r.

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Bydgoszczy
p.o. Dyrektor
Oliwia Bar

……/-/……
Podpis

Kontrolerzy

Marta Ostrowska
Główny specjalista kontroli państwowej
……/-/……..
Podpis

Michał Trempała
Główny specjalista kontroli państwowej
……/-/……..
Podpis

Zmian w wystąpieniu pokontrolnym dokonał:

p.o. Dyrektor Delegatury
Najwyższej Izby Kontroli w Bydgoszczy
Oliwia Bar

Na podstawie art. 35c ust. 1 ustawy o NIK w powyższym tekście dokonano sprostowania oczywistej omyłki pisarskiej poprzez:

zastąpienie użytego na str. 4 wystąpienia pokontrolnego numeru „**19**” przyporządkowanego dla pierwszego od góry przypisu dolnego, numerem „**20**”, z uwzględnieniem ww. zmiany numeracji porządkowej przypisów dolnych w dalszej części dokumentu.

Bydgoszcz, grudnia 2019 r.